

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 15. maja 1872.

O b s e g: Kako priti mrčesom v okom? — Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva. (Dalje.) — Slovenci pred sodbo dr. Klunovo. — Časništvo. — Potopisni listi slovenskega učitelja svojemu pobratimu. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kako priti mrčesom v okom?

Spisal Blaž Pernišek.

Mnogo majhnih živalic je na svetu, ki pa so veliki sovražniki kmetijstvu. Vzlasti spomlad nam pridigova ta nauk. Vsako 4. leto nam končuje hrošč (keber) sprelepe dobrave ali hraste, njegovo nebrojno potomstvo podjeda pa nježne koreninice raznim rastlinam po njivah in travnikih. Kako žalosten je pač pogled po tako objedenih dobravah meseca maja in še pozneje; koliko poljskih pridelkov uniči in pokonča lepega sená hroščev zarod: črv! Temu pomaga pa še ostudni mramor.

Žalibog, da se res v vsakem oziru tako malo deluje med ljudstvom, da res premnogo ledine čaka bodočega učitelja — vzlasti gledé napredka v kmetijstvu! Za Boga! naj bi se podučevala deca v naravoznanstvu — naravno! Naj bi vendar premislil malo ter poskrbel, kdor ima besedo med ljudstvom, da bi v temi še tava-joči narod razsvetljeval po naravoslovji ter se mu po tem tudi požlahnilo srce, da bi znal pot do blagra.

Tako bi prišel naš narod v zavest, da mu ptice, posebno pa pevke, mnogo več koristijo nego škodujó. Tako bi se razen družih sirovosti tudi neusmiljeno ravnaje s ptiči odpravilo izmed ljudstva, ako bi se otrokom razlagalo, po empirični poti pa tudi dokazalo, čemu da je, na primer, ptičica itd. Vže deček naj bi vedel, da ptičice niso samo zato, da nam mnogo veselja delajo, temveč da pokončujejo — mrčese. Za „neverne Tomaže“ pa naj bi bila ona postava, koja brani ptice, ne le na papirji, nego tudi v dejanski rabi pri gosposki!

Če tudi je krt kmetijstvu mnogo veči dobrotnik nego škodljivec, a vendar naš kmet prav nasproti misli o njem. Po cele ure ga čaka nevednež z motiko, dokler se ne maščuje nad njim — nad svojim dobrotnikom! Kosec se zato jezí nad krtom, ker se mu krha kosa ob krtini in ker mora razgrabljevati krtine. A to mu je pa španjska vas, da krt pokonča mnogo mrčesa škodljivega in v istini mnogo več koristi nego škoduje. To nam je jasno morebiti že iz tega, da Angleži, ki so prvi kmetovalci na svetu, kupčujejo po sejmi s krti, koje potem spusté v zemljišča. Slovenec, brate moj, ti ga pa kar zadaviti hočeš! Zagotavljam te pa, da ga vsaj potomci tvoji visoko čislali bodo po lastnem prepričanju.

Zagrizen sovražnik mrčesom je tudi neko, vsacemu otroku znano sadúnosno drevo. Ta hudi sovražnik je —

oreh. To drevo je edino med sadovnatim drevjem, ki ne hrani prav nobenega mrčesa. Njegovega puha (duha), kakor tudi padlega lista ali cveta se bojé gliste, mramorji in črvi, kakor zlodej križa. Kmetovalci, ali ne bi bilo dobro, da bi stal tu pa tam med drugim drevjem itd. kakošen oreh? Korist tega drevesa se dá porabiti še drugače. Za navadno škropilnico za platno, na primer, vzemi obilno pest zelenega perja orehovega, zmečkaj ga prav dobro s kamenom ali pa s čem drugim, deni ga v škropilnico vode in prav dobro sklabudraj, da se vsa voda navzame njegovega duha. Take vode vlij v vsako ti znano črvovo luknjo 2 ali 5 žlic iz kake pripravne posode, ali pa kar polij prst, v koji je tacih črvov, nekoliko palcev na globoko, in čez malo minut bodeš se prepričal, da vsi črvi, kolikor jih je bilo notri, pridejo na površje. Potem je pa lahko pokončaš. Kdor se hoče prepričati tega, ne bode skušal zastonj; vzlasti v obdelani zemlji, ki je rahla, ni težavno to.

Neutrudljivo pero našega gosp. dr. J. Bleiweisa je tudi o škodljivih mrčesih že pisalo mnogo, in lahko rečem, da besede njegove niso bile po vse glas vpijočega v puščavi. Marsikter učitelj je delal na to, da so otresali ljudje z drevja hrošče ter je pokončali, da je mladina začela loviti škodljive bele metulje, da so se pokončale gosenice itd. Al še več, še več je treba pridigovati ljudem, da pridejo vsi do pravega spoznanja. Učitelji in duhovniki na deželi bodite tudi apostoli tem podukom, kajti „moli in delaj!“ (ora et labora!) naj bode nam vsem geslo delovanja našega.

Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva.

Spisal Franjo Kuralt.

(Dalje.)

VII.

Poljedelec naj mnogo dobre klaje prideluje, da more dobro rediti mnogo živine.

Vsak dober poljedelec bode naj tudi dober živinorejec. Živinoreja je oni del kupčije, kateri se dandanes močno širi in deželam mnogo dohodkov daje. *)

Podlaga dobri živinoreji, dobremu gnoju in obilnim pridelkom je pa dobra klaja. Zatoraj se mora poljedelec truditi, da pridelala mnogo dobre klaje, da more

*) Resnico teh besedi potrjuje nam dandanes lastna skušnja. Ko bi se, na priiiko, pri nas domá dobivala čista goveja plemena Miricodolska, Marijedvorska, Belanska, ali lepi žebci pincgavski, ali ovce Jezerske, ne bi trebalo na tisoče goldinarjev nositi v druge dežele; kar domá bi se kupovala ta živina iz državne subvencije.

mного živine dobro rediti, in si v živinorejskem kakor v poljedelskem obziru povikšati pridelke svoje.

Navadno dobi poljedelec klajo ali na pašnikih ali travnikih (senožetih). Zato pa mora vedeti, kako se pašniki in senožeti prav rabijo in kako se zboljšujejo.

Poljedelec pa rabi pašnike prav:

1. ako spomladi ne žene prezgodaj živine na-nje, ampak še le takrat, kedar je že vsa trava pognala in se zemlja od zimske mokrote osušila, sicer živina, posebno pa drobnica, mlado travo preveč potepta, staro pa tako pri koreninah omuli, da se lahko posuši ali pa še le čez dolgo časa na novo požene;

2. ako pašnike v dele razdeli, in vsaki del posebej popase. Živina na tako razdeljenih pašnikih ne hodi lačna sem in tje si hrane iskat, tudi se popašeni deli zopet lahko okrepcajo in na novo poženejo;

3. ako se na mokre in oddaljene pašnike samo v lepem vremenu živina žene;

4. ako se samo toliko živine na pašnik žene, kolikor je more potrebne hrane dobiti.

Ako je poljedelec ali živinorejec pašnike tako upotreboval, potem je pa tudi njegova dolžnost, da jih zboljšuje.

Pašnike pa zboljša:

1. ako spomladi krtine, mravljišča in živinske ostanke razmeče in poravná, z mahom poraščena mesta očisti in s sežganim apnom potrese, nepotrebno grmovje izruje in sežge, pepel pa po pašniku raztrese, mlake zasuje ali pa vodo kam drugam napelje;

2. ako take trave vseje, da ene popred, druge pa kasneje cvetó, da ima živina cel čas dosti hrane;

3. ako plevel pokosi in škodljive rastline popolnoma pokonča;

4. ako taka drevesa, ktera se zemlji priležejo po 15 do 20 sežnje saksebi nasadi. To koristi travi, kakor tudi živini, da jo brani pred vetrom in solncem, zraven pa dobí še tudi les.

Kakor umen gospodar skrbi za pašnike, ravno tako mora skrbeti za to, da tudi senožeti dobro rabi in jih zboljša.

Poljedelec senožeti prav upotrebuje in jih zboljša:

1. ako spomlad nobene živine na-nje ne žene;

2. ako jih takrat kosi, ko največ trave cvetó, kajti trava premlada pokošena, se preveč omane in zgubi prijetni duh, kasneji se pa preveč stebli in ni tako redivna;

3. ako jih zjutraj ali pa zvečer, kedar je rosa, ali pa po dežji čisto in enako brez grebenov pokosi;

4. ako travo tako posuši, da ima svetlozeleno barvo, prijeten duh in dober okus. Zatoraj se mora pokošena trava, ako se čez noč pusti na senožeti, zvečer v kupe spraviti, da jej rosa barve ne vzame;

5. ako seno suho domú spravi. Ako se pa zavoljo deževnega vremena le ne more zadosti posušiti, ondi naj se v podstrešji skladoma staro seno ali pa suha slama vmes dene, propuh naj se poviša in tako popolnoma posuši;

6. ako jeseni samo pri suhem vremenu na njih pase; pri mokrem vremenu živina travo preveč poteptá, in travniki postanejo potem neravni.

Za zboljševanje senožeti veljajo ravno tista pravila, kakor za zboljševanje pašnikov. Vendar se pa mora, ako je le mogoče, na senožeti večkrat voda spustiti, in vsako leto ali pa saj vsako drugo leto se morajo pred zimo pognojiti z zemljo z gnojnico pomešano, z blatom, pepelom, apnom, lugasto soljo, koščeno moko itd.

Kedar poljedelec se je travna semena na nove senožeti ali pa pašnike, skrbeti mora najprvo zato, da tako seje, da mnogo dobre klaje cenó pridelá. To bo pa dosegel:

1. ako trave ne seje redko, ampak zmirom gosto. S tem poviša rodovitnost zemlje in tudi pridelek;

2. čem bolj različna so semena, tem boljša bo živinska hrana. Ipak se morajo pomešati zmirom taka semena, da je trava travi koristna, ne pa škodljiva;

3. ako semena meša v pravi razmeri. Hitro in čopasto rasteče trave, pregosto vsejane, zamorejo bolj slabo in počasi rastočo travo;

4. ako vseje zemlji primerna in ne predrage semena;

5. ako si sam pridelá dobro seme. Če mu pa to ni mogoče, kupiti si mora seme tam, kjer je zagotovljen, da je dobro in zdravo, to je, da ima moč kaliti. Velika zguba je, ako se vseje seme, ki ne kalí.

Národno-politične stvari.

Slovenci pred sodbo dr. Klunovo.

O Slovencih je dr. Klun od nekdej rad pisal in te spise — kakor naši bralci vedó — tudi ruskim časnikom rad prodajal za dober honorar. Komaj se je malo spočil truda, ki je njegove telesne in duševne moči lomil v pisarnici dunajskega kupčijskega ministerstva in v zbornici deželni ljubljanski in državni dunajski, prijel je sopet za peró in iz Lucerna v Švajci v časnik „Ausland“ poslal spiso Slovencih, srcu njegovemu zeló priraščenih, pod naslovom: „Die Slovenen. Vom k. k. Ministerialrath a. D. Dr. Klun in Luzern“.

Dr. Klun sam po sebi nima sicer na nobeni strani velike važnosti, in če „Novice“ svojim bralcem iz omenjenega najnovejšega njegovega sestavka prinesó glavne točke, storijo to le zato, da možje našega programa sopet iz Klunovih ekspektoracij vidijo, kam merijo „one gore listi“, katerim deblo je velika Nemčija, in da slišijo, da vsak velikonemški tič poje isto pesem.

Čujmo tedaj, kako nas dr. Klun opisuje in popisuje, in kaj „milo“ njegovo srce želi Slovencem v Avstriji. „Sine ira in studio“ bomo potem dodali nekoliko opazek prav na kratko.

Gospod „Ministerialrath ausser Dienst“ a z mastno penzijo v švicarskih gorah piše tako-le:

„Odkar Avstrija ima deželne in državne zборе, so Slovenci prišli na glas po svojih bolj strastnih nego duhovitih govorih.

Krotkost in „interessantnim narodom“ prilizujoča se slabost vlade je potisnila ta narodič ali prav za prav njegove zastopnike na tako višino, da so neko veljavo zadobili v vročinskem paroksizmu, ki se „Ausgleichsmacherei“ (poravnarija) imenuje in Avstrijo morí. Zdaj se o Slovencih govori kakor o faktorji, ki se ne dá prezirati; zdaj imajo v Avstriji res neko upravičeno eksistencijo, in res so jo srečno tako daleč prignali, da se prizadeve in namembe tega jugoslavenskega narodiča prav resno morajo ceniti, kajti iskali so, a tudi dobili zaveznikov ob Moldavi in Visli, ob Inu, Savi in podonavskih pokrajinah. Celó ob Adriji so njihne namere dalje segle, kakor se je to kedaj le misliti móglo, in kakor je to ljubo nemškim deželam zadej za Avstrijo ležečim.

Najveljavniši zastopniki slovanskega stebila Slovencev so Slovenci na Kranjskem.

Slovenci so izpostavljeni vplivu germanizma (nemčizma) in italijanizma, zato si naravno prizadevajo slovanski klin dalje doli pognati. Ali jim bode obveljalo dalje poriniti se, ali pa jih bode združena moč Nemcev in Italijanov nazaj potisnila, na to vprašanje ne upam si odgovora dati, in sicer zato ne, ker v Avstriji so vladna načela danes taka, jutri